

Tulemusvaldkond: Tõhus riik (Rahvusarhiiv)

Arhiivindusprogrammi eesmärk: ühiskonna dokumentaalse mälu kestlik säilitamine, kasutamine ning kodanike õiguste tõendamine

1. Programmi eesmärkide täitmine

Mõõdik	2022	2023	2024	2024	2025	2026	2027
				sihttase			
Arhiivimoodustajate (asutuste) arv, kes on Rahvusarhiivile üle andnud digitaalarhivaale	44	63	88	55	60	70	80
Nõuetekohastes hoidlates säilitatavate arhivaalide osakaal Rahvusarhiivis, % Arhivaalide koguhulk 10 501 265 arhivaali (1.12.2024 seisuga)	88	88	87	88	88	88	88
Arhivaalide kättesaadavus veebis, miljonit kujutist*	33,6	36,2	38,9	34,5	35,5	37	38

*Arvestatud on kõiki kujutisi, mis pole filmid, helid, fotod ega kaardid

- Viimasel kahel aastal on digiarhivaalide üleandmine hüppeliselt suurenenud. Lisandunud on 25 uut asutust, kes digisisu üle andsid. Kokku anti 2024. aastal digitaalseid arhivaale üle 40 korral, neist osad asutused andsid enam kui ühel korral aastas. Kindlasti on seda mõjutanud üleandmistähtja saabumine, inspektorite hea töö, aga ka Rahvusarhiivi vastuvõtukeskkonna ASTRA arendused. Viimasel aastal on eranditult kõik digiarhivaalid vastu võetud ASTRA kaudu.
- Nõuetekohastes hoidlates säilitatavate arhivaalide osakaal on üldjoontes jäänud samaks. 1% vähenemine on tingitud rutiinsest säilikute ümbertõstmisest hoidlates, mis on ettevalmistav töö arhivaalide Endla tn hoonesse kolimisel. Pärast Endla hoonesse kolimist saavad kõik Rahvusarhiivi arhivaalid hoiustatud nõuetekohastes tingimustes.
- Arhivaalide kättesaadavust veebis õnnestus prognoosituga võrreldes pigem suurendada. Kasutusse jõuab juba lõppenud digitaalse kultuuripärandi tegevuskava 2018–2023 raames digiteeritud arhiivimaterjal (massdigiteerimise koostööprojektid Kultuuriministeeriumi, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi ning Haridus- ja Teadusministeeriumiga).

2. Ülevaade meetme elluviimisest

Meede 1. Ühiskonna dokumentaalse mälu kestlik säilitamine, kasutamine ning kodanike õiguste tõendamine

Meetme eesmärk: arhiiviväärtusega (püsiva väärtusega) teabe väljaselgitamine, selle riiklikule säilitamisele vastuvõtmine, nõuetekohane säilitamine ning dokumentaalse kultuuripärandi kasutamise võimaldamine.

Mõõdik	2022	2023	2024	2024	2025	2026	2027
				sihttase			
Arhiivipedagoogilistes tegevustes osalenute arv (inimest aastas)	5442	11857	16551	5000	5000	5000	5000
Rahvusarhiivi virtuaalse uurimissaali külastuste arv (mln korda)	1,5	1,67	1,81	1,5	1,5	1,5	1,5
Rahvusarhiivi teaduspublikatsioonide arv (tk aastas)	8	8	7	7	7	7	7

Arhiivi haridusprogrammides osales rekordiline 16 551 inimest, mis oli planeeritud oluliselt rohkem. Erinevad arhiivitunnid, ekskursioonid, filmiprogrammid ja töötoad on olnud tulemuslikud. Eraldi tasub märkimist Noora maja värske püsinäitus „Kust sa tead?“. Veebikülastusi kogunes Rahvusarhiivi kõigi

kasutuskeskkondade peale kokku 1,8 miljonit, mis on kõigi aegade rekord. Kõige populaarsemad on endiselt VAU (561 000 külastust), Saaga (384 000) ja arhiivi koduleht (247 000). Järgnevad AIS (177 000), Meediateek (101 000) ja Arkaader (98 000). Rahvusarhiivi teaduspublikatsioonide arv vastas prognoosistule: neid avaldati seitse.

Olulisemad tegevused

2024. aastaks seatud kolmest prioriteedist e-riigi toetamise valdkonnas saavutati selget edu kahes. **Digisündinud teabe vastuvõtmise võimekus** on viimastel aastatel järk-järgult kasvanud, mitmes lõigus on suudetud jõuda heas mõttes rutiinini. Märkimisväärselt liiguti edasi **andmekogude pidajatele mõeldud nõuete komplekti** väljatöötamisel, samuti saab edenemist tähendada **ASTRA vastuvõtukeskkonna** arendamisel. Valmis **arhiivieeskirja uus eelnõu**, mis vähendab asutuste halduskoormust arhiivinduses ja loob selgemad reeglid digisündinud teabe haldamiseks.

Teine suurem ülesanne, **Endla hoone rajamine** on jõudnud finišisirgele. Haridus- ja Teadusministeeriumi jõulisel toel loodi kõik eeldused kolimiseks ja hoone sisustamiseks 2025. aastal. Üsna kindlalt saab täna väita, et 2025. a jooksul saavad arhiivi kogud 100% ulatuses nõuetekohastesse säilitustingimustesse. See on suur ja põhimõtteline areng võrreldes Rahvusarhiivi loomisest ajaga 1999. aastal, mil kohastes tingimustes hoiti 2% arhivaalidest. Vt ka: <https://www.ra.ee/rahvusarhiiv-kolib/>

Kolmanda tähtsama ülesande – **arhiivisüsteemide lõimine ja konsolideerimine** – edenes samuti, tõsi küll plaanitud ja loodetust aeglasemas tempos. Situatsioonis, kus praktiliselt kõik arhiivi tööprotsessid ja teenused on digitaalsed, annab üha enam tunda arendustiimi nappus ja ülekoormatus.

Prioriteetsete ülesannete teises plokis (avatud asutus ja kogukondade partner) saab suuremat ja mõõdetavat edu täheldada samuti kahes eesmärgiseades kolmest. 2024. a käivitas Rahvusarhiiv kokku viis laiaulatuslikku **digiteerimisprojekti**: kolm partnerluslepingu alusel Kultuuriministeeriumi valdkondliku digipöörde raames ja kaks koostöölepingu alusel ühendusega FamilySearch. Teiseks avati **filmipärandi voogedastusplatvormi Arkaader** koolidele suunatud haridusliides, mida on hakanud kasutama üle 600 õpetaja rohkem kui 250 õppeasutusest.

Kolmanda tähtsama sihiseade – tehisintellekti rakendamine digiteabe avamisel – osas veel käegakatsutava tulemuseni ei jõutud. Küll aga loodi eeldused teemaga otseselt tegelema hakata järgmisel aastal. Nimelt koostati mitme partneri toel Interregi Kesk-Läänemere programmi raames arhiivindusliku **tehisaru-teemalise** projekti taotlus, mis on edukalt läbinud esimese hindamisvooru ja loodetavasti käivitub 2025. aastal.

Arhiivindusprogrammi tegevuse 2024. a eelarve täitmine (tuhat eurot)

Arhivaalide kogumine, säilitamine ja juurdepääsu tagamine	Esialgne eelarve	Lõplik eelarve	Tegelik
Kulud	9 874	13 772	9 759
Investeeringud	50	3076	176

Rahvusarhiivile eraldati 2024. aastal riigieelarve seaduse muudatusega 2,5 mln eurot Rahvusraamatukogu hoone sisustamiseks, kolimist ettevalmistavateks tegevusteks ja kolimiskuludeks ning 2,9 mln eurot kolimisega seotud investeeringuteks. Kuna ehituse valmimine ja sissekolimine on edasi lükkunud, tuleb kolimiskulude eelarve jääk üle kanda 2025. ja 2026. aastasse, mil tegevused tegelikult realiseeruvad.

3. Hinnang programmi tegevuste tulemuslikkusele

2024. aasta oli Rahvusarhiivile varasematest tuntavalt keerulisem. Majanduskeskkonnast ja eelarvekärpest johtuvalt tuli veelgi hoolikamalt prioriseerida tegevusi, leida kokkuhoiukohti ja loobuda mõnest aasta algul eesmärgiks seatud tegevusest. Kõigele vaatamata ühegi Rahvusarhiivile seadusega pandud ülesande osas järeleandmisi ei tehtud.

2024. aastal mõõdeti Rahvusarhiivi tulemuslikkust kahes vaates. Kasutajate rahulolu arhiivi teenustega nii veebis kui kohapeal on üle 90% ning töötajate üldine rahulolu võrdlusgrupiga võrreldes hoomatavalt suurem. Küllap peegeldab seda ka kõigi aegade madalaim personali voolavuse määr (0,5%).

LISA: Lühikokkuvõte riigi 2024. a majandusaasta koondaruande jaoks

Positiivsed arengud

Liiguti edasi andmekogupidajatele mõeldud nõuete väljatöötamisega ja arendati oluliselt ASTRA vastuvõtukeskkonda. Valmis arhiivieeskirja uus eelnõu, mis vähendab asutuste halduskoormust arhiivinduses ja loob selgemad reeglid digisündinud teabe haldamiseks. Teise suurema saavutusena jõuti lõpusirgele Tallinna Endla tn hoone rajamisega, HTMi toel loodi kõik eeldused sissekolimiseks ja hoone sisustamiseks 2025. aastal, mis omakorda võimaldab saada kõik arhiivi kogud lõpuks nõuetekohastesse säilitustingimustesse.

Samuti saab edukaks pidada digiteerimistegevusi – 2024. aastal käivitas Rahvusarhiiv kokku viis laiaulatuslikku digiteerimisprojekti: kolm partnerluslepingu alusel Kultuuriministeeriumi valdkondliku digipöörde raames ja kaks koostöös ühendusega FamilySearch. Lisaks avati filmipärandi voogedastusplatvormi Arkaader koolidele suunatud haridusliides, mida on hakanud kasutama üle 600 õpetaja rohkem kui 250 õppeasutusest.

Kitsaskohad

Majanduskeskkonnast ja eelarvekärpest johtuvalt tuli hoolikamalt prioriseerida tegevusi, leida kokkuhoiukohti ja loobuda mõnest aasta algul eesmärgiks seatud tegevusest. Väljakutsena võib esile tuua ka arhiivisüsteemide lõimimise ja konsolideerimise, millega edenedi algselt plaanitust mõnevõrra aeglasemas tempos. Kuna praktiliselt kõik arhiivi tööprotsessid ja teenused on digitaalsed, annab tunda arendustiimi nappus ja ülekoormatus.